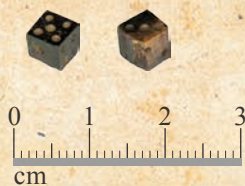

Hracia kocka z Vyšehradu (A - 5458)

Hracia kocka kostená s vyrytými jankami 1 – 6, na každej strane iný počet. Farba tmavohnedá až čierna (prepálená?), rozmery 5,5 x 5,27 x 5,32 mm. Datovanie: 14. - 15. storočie.

Tanec smrti. Heidelberg okolo 1485, drevoryt.

Zobrazenie Krista. Po jeho pravej strane vidieť ruku s mincami, tri kocky a plášť. Okolo roku 1470, pravdepodobne z Ulmu, drevoryt.

Kocka patrila v stredoveku bezpochyby k najrozšírenejším hracím pomôckam, avšak stredovek populárnu hru v kocky len zdedil po starších obdobiach. Už z Tacitových antických správ sa dozvedáme, že Germáni boli veľmi náruživí hráči: „*hrou v kocky sa zaoberajú tak vážne a náruživito, že keď prídu o všetko, posledným a rozhodujúcim hodom hrajú o svoju slobodu, ba dokonca o svoj život* (Germánia, 58n).”

Rovnako o vynájdení kocky existuje mnoho podaní. Podľa niektorých hra s kockou vznikla v starovekej Palestíne v meste Hézar (alebo Hazart či Hazarth), na základe ktorého je táto hra nazývaná hazardnou. Stredoveká tradícia označuje za vynálezcu kocky diabla ako pôvodcu všetkého pokušenia a zla. Vo vrcholnom stredoveku, kedy vašeň pre hazardnú hru prepukla naplno, boli v celej Európe prijímané zákony, ktoré hru v kocky obmedzovali. Zákaz sa týkal aj pozerania sa na hru. O trestoch za ich porušenie sa dozvedáme aj zo slovenských písomných prameňov: hráči, ktorí hrali so zaťažou kockou mali byť ponorení do horúcej vody.

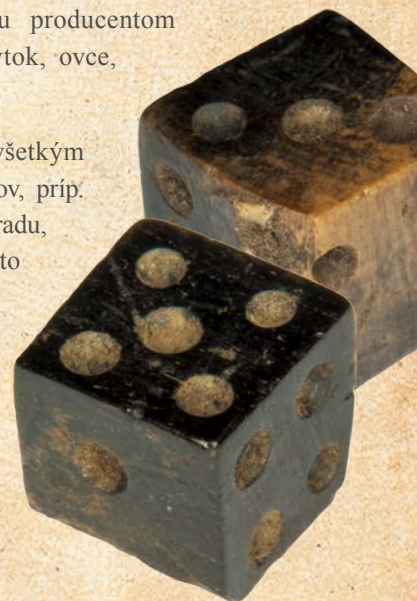
Ako zatracovaný predmet bola kocka častokrát zobrazovaná i v súvislosti s násilnosťami a bitkami, ktoré vznikali pri hre. Známe sú vyobrazenia hráčov v podobe opíc, v pekelných plameňoch či v spoločnosti smrtky.

Samostatne kocka vystupuje aj v ikonografických prameňoch. Najčastejšie sa objavuje v spojení s biblickou tematikou losovania o Kristov plášť, ktorý je symbolom naplnenia starozákonného proroctva o mesiášovi: „*a keď ho ukrižovali, rozdelili si jeho rúcho hodiac los, aby sa naplnilo to, čo povedal prorok* (Matúš 27, 25).”

Stredoveké pramene rovnako vravia aká má správna kocka byť – pravouhlá a kubická, maličká (čo sťažuje jej falšovanie), z jedného kusu (nesmie byť dutá), má mať správne rozdelené očká a vôbec, má byť podľa obvyklých predstáv a regionálnych zvyklostí. Takéto kocky sa mali používať pri čestnej hre.

V stredoveku na Slovensku, tak ako v ostatnej Európe, prevažujú kubické formy kociek dodržiavajúce septimálny systém (hodnota súčtu dvoch protiľahlých strán tvorí číslo sedem) používaný už starými Rimanmi, v stredoveku, i dnes. Väčšina z nich je vyrobená z kosti alebo parohu; v období vrcholného feudalizmu sa totiž práve na našom území vytvárali zóny kráľovských poľovníckych revírov s ich centrami, tzv. loveckými hradmi, pričom potrebnú surovinu producentom „kostiarskeho remesla” poskytoval aj hovädzí dobytok, ovce, ošípané, kozy či kone.

Nálezy hracích kociek na Slovensku pochádzajú predovšetkým z archeologických výskumov šľachtických sídel – hradov, príj. mestských jadier, ale aj kláštorov. Hracia kocka z Vyšehradu, prvého sídelného majetku Diviackovcov takisto z tohto rámca nevybočuje. Jej nálezová situácia, kedy bola nájdená spolu s mincami naznačuje skutočnosť, že kocky boli v stredoveku najčastejšie vrhané z drevenej nádoby alebo pretriasané v tvrdom koženom vrecku, ktoré mohol mať za opaskom zavesené aj vlastník „našej kocky”. Tak či onak, táto maličká kocka slúžila svojmu cieľu, a tým v sebe nesie informáciu o tom, že hrou v kocky si chvíľu krátili aj na Vyšehrade.

Bc. Dominika Haragová

Pramene a literatúra:

- Pohlová, I.: Dostkové hry v stredoveku a v časnom novoveku. Diplomová práca. Bratislava 2005.
- Slivka, M.: Parohová a kostená produkcia na Slovensku v období feudalizmu. Slov. Arch, XXII-2, Nitra 1984, 377-429.
- Tacitus, P. C.: Germánia. Bratislava 1980, 47 - 68.